СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 162. Джерзі Ситі, Н. Дж., пятниця, 20-го серпня 1943. No. 162. Jersey City, N. J., Friday, August 20, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ в Злучених Державах Америки. ПЯТЬ ЦЕНТІВ за границею Злучених Держав Америки. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1013 THREE CENTS in the United States of America. FIVE CENTS elsewhere.

КАРИ ЗА ВІДМОВУ ПРАЦІ В ВОЄННИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт написав листа до предсідника Воєнної Робітничої Ради Вилйема Дейвиса з інструкціями, як ця рада має поступати на випадок, коли робітники вийдуть на страйк або коли власники-господарі підприємств, що продукують воєнні матеріяли, відмовляться виконати постанови закона. Ці зарядження відносяться в першу чергу до копалень вугля, бо в цій ділянці ще не поладнаний спір про платню та про контракт з власниками. За авторизацією президента кожен робітник-наємець, що відмовиться працювати в згаданих підприємствах, має бути потягнений до військової служби, коли він є у поборовім віці. Юнія, що підмовляє до страйку своїх членів, тратить право до колектування місячних вкладок від членів з їх платні. Зібрані вкладки будуть перетримувані в третих руках, а не в касі юнії. Власники підприємств, що не послухають таких заряджень, тратять право управляти підприємствами і їх перебирає федеральний уряд під свою контролю.

Підвишка платні майнерам піде під нараду Воєнної Робітничої Ради.

На прохання власників копалень твердого вугля Воєнна Робітнича Рада згодилася взяти під наради справу підвишки майнерської платні, а на нараду візвати представників власників копалень і урядовців Юнії Злучених Майнерських Робітників, Джана Луиса і Томеса Кенедія.

ПОСИЛАЮТЬ ВОЯКІВ НА РОБОТУ ДО ФАРМЕРІВ.

ФОРТ ДІКС (Ню Джерзі). — Внаслідок прохання внесеного фармерами з південної части стейту Ню Джерзі до Комісії Воєнної Сили, ця комісія дала дозвіл командантови військового табору в Кемп Дікс вислати 1,500 вояків на роботу до цих фармерів, що приготовляють консервовані фармерські вироби в бляшаних коробках. Колиб така поміч не наспіла, тоді був би зруйнований цілий збір помідорів, який є незвичайно обильний цього року.

СКАВТОВІ ОРҐАНІЗАЦІЇ НА ПОМІЧ У ШПИТАЛЯХ.

НЮ ЙОРК. — Від 1. січня наступного року орґанізація скавтів з нюйорської округи вишле 900 хлопців на роботу при обслузі шпиталів, щоби не допустити до застою в медичній праці. Хлопці будуть головно займатися утримуванням медичних інструментів. Їх робота буде безплатна.

ТРЕТЯ ЧАСТИНА ПРОДУКЦІЇ ҐАЗОЛІНИ ЙДЕ НА ВОЄННІ ПОТРЕБИ.

ВАШИНҐТОН. — Із зростом активности літаків на европейськім воєннім фронті зросло запотребування ґазоліни до великих розмірів. Урядовці обраховують, що третя частина всієї продукції ґазоліни на схід від Скельних гір піде на потреби воєнних операцій до кінця цього року, а 40 відсотків у наступнім році. У минулому році лише 12 відсотків продукції йшли на потреби війська. Військові знавці не скривають факту, що 200 Американських Літаючих Фортець, які виконують налети на Німеччину, зуживають 300,000 гальонів ґазоліни у своїх полетах по 1,000 або 1,500 миль. В часі кампанії в Тунісі в Африці зуживала американська армія 1,100,000 гальонів денно. Під теперішню пору працює в Злучених Державах 126 рафінерій ґазоліни, щоб заспокоїти домагання.

ВИКИДАЮТЬ ЧЕРВОНИХ ІЗ РОБІТНИЧОЇ ЮНІЇ.

НЮ ЙОРК. — В Італійсько-Американській Робітничій Раді запала ухвала, щоб викинути з неї членів, які зраджують большевицький напрямок. Орґанізація обіймає 3000,000 робітників. „Червоні" почали акцію за виступлення з юнії, тимчасом більшість членів їх виключила. Між усуненими є й секретар юнії.

АВТОМАТИЧНА ПІДОЙМА В ВОЄННИХ ПОВЗАХ.

ВАШИНГТОН. — Урядовці департаменту війни признають, що шофери, в воєнних тенках уживають автоматичної підойми („ґіп") при виконуванню воєнних рухів. Тому американські тенки тепер належать до найшвидших у війні. Таких тенків уживано в кампанії в Північній Африці.

БІЛЬШЕ БЛЯШАНИХ КОРОБОК ВИТРАЧУЄТЬСЯ НІЖ ЗБЕРІГАЄТЬСЯ.

НЮ ЙОРК. — Урядовці, що займаються збиранням бляшаних коробок („кен") із консервованих харчів звертають увагу публики, що метал із цих бляшанок є чистий і дуже надається на виріб воєнних матеріялів. Одначе із обчислень виходить, що публика більше витрачує тих коробок, ніж їх зберігає. Іменно тижнево призбирується 2,000,000 коробок у місті, а викидається 5,000,000.

Прибуття Ідена на конференцію надає їй політичний характер

КВЕБЕК (Канада). — Важна у своїх наслідках Англьо-Американська Конференція, що веде свої наради під проводом Чорчила й Рузвелта, а при співпраці яких 400 експертів, набирає більше політичного характеру із прибуттям британського міністра закордонних відносин Антона Ідена. Ледви він тут зявився, а вже почали вижидати теж приїзду американського секретаря закордонних справ Кордела Гола з Вашинґтону. Надіються, що конференція займеться тепер ще такими справами як наладнання справи з Італією та Німеччиною, коли наспіє час безумовної здачі; дальше визнання Французького Комітету Національного Визволення; а також справа співпраці з Росією. Замітне, що в конференції не бере участи ні один обсерватор інших Обєднаних Держав.

ФРАНЦУЗИ ОГОЛОШУЮТЬ ОСТОРОГУ НА АДРЕСУ КОНФЕРЕНЦІЇ

Делеґат Французького Комітету Національного Визволення в Отаві, командант Ґабріель Бонно, видав осторогу на адресу конференції на випадок, якщо вона не визнасть цього комітету учасниками конференції. Бонно каже, що ціла будуча структура Европи потерпить від цього, коли французи не будуть брати участи як дорадники. Він твердить, що адміністрація АМҐОТ-а в занятих французьких територіях в Африці є гірша, ніж німецька окупаційна воєнна адміністрація в Европі.

АВСТРІЙЦІ В АМЕРИЦІ НЕ Є ВОРОЖИМИ ЧУЖИНЦЯМИ

НЮ ЙОРК. — Федеральний Окружний Апеляційний Суд видав рішення, що німецька окупація Австрії і німецький розпорядок з 3. липня 1938 р. що австрійці стають автоматично горожанами Німеччини через окупацію, не має правної сили в Злучених Державах, бо Америка не признала цього розпорядку. Тому австрійські громадяни, що перебувають під теперішню пору в Америці, не вважаються за ворожих чужинців.

Аліянтське радіо заповідає поневоленим народам, що зближається година визволення

ЛОНДОН. — Альжирське радіо, що є в руках Обєднаних Держав, передало голос „Аліянтської Начальної Команди" про те, що станеться на воєнному полі в найближчій будуччині. Зазначено, що очевидно годі проголосити, де і коли наступить новий удар Аліянтів у ворога. Але підкреслено, що народи цього „поневоленого краю, що перший повитає аліянтську визвольну армію, будуть про це повідомлені в останній мінуті". А ця „мінута" може бути вже недалека. Отсі слова, як кажуть, мають відноситись в першу чергу до Франції, але вони так само актуальні для інших країв, від Греції аж до Норвеґії, що ждуть на визволення. Це оповіщення є подібне до того, що сказав ґен. Айзенговер ще 10. липня, коли заповів французам, що вони будуть повідомлені про годину визволення.

УСЕ ГОТОВЕ ДО ІНВАЗІЇ ІТАЛІЇ, МАВ ЗАЯВИТИ АЙЗЕНГОВЕР

МАДРИД (Еспанія). — Мадридське радіо подало, що ґен. Айзенговер мав вислати президентови Рузвелтові і британському преміерови Чорчилеви заяву, що все є приготоване до інвазії Італії.

ВТРАТИЛИ НАГОДУ ОТВОРИТИ „ДРУГИЙ ФРОНТ", КАЖУТЬ У СОВЄТАХ

МОСКВА. — „Красная Звезда", совєтський військовий орган, пише про конференцію в Квебеку між президентом Рузвелтом і Чорчилем, а при тому зазначує, що Аліянти не використали цьогорічної літньої совєтської офензиви і не вдарили на Німеччину з заходу, себто, не отворили „другого фронту". Тільки така воєнна операція, кажеться далі, вкоротилаб значно протяг війни. Сицилійська кампанія, пише часопис, не відтягнула з совєтського фронту ні одної німецької дивізії, а таких є в Росії 211, а в решті Европи тільки 91. Ще кажеться, що німці не надіються цього року ніякого поважнішого наступу Аліянтів, бо далі не відтягають війська з совєтсько-німецького фронту. Якщо в Квебеку радять над воєнною допомогою Совєтам, то, пише часопис, треба отворити негайно другий фронт проти Німеччини, і то з заходу, бо тоді німці будуть змушені відтягнути з совєтського фронту від 50 до 60 дивізій.

БУДУВАТИ БУДУЧЧИНУ НА АМЕРИКАНСЬКО-АНҐЛІЙСЬКІМ РЕАЛІЗМІ

ЛОНДОН. — Ерік А. Джанстон, президент Американської Торговельної Палати, заявив, що повоєнна англійсько-американська спільнота повинна бути будована на чистій дійсности, на фактах, а не на сентименті, побудованім на спільнім походженню, спільній мові, і т. п. Джанстон говорив на обіді, влаштованім в його честь Британською Торговельною Палатою. Він теж заявився проти „світових картелів", які, як він казав, звичайний американець називає „економічним імперіялізмом". А американці, казав він, є проти економічного імперіялізму в такий самий спосіб, як і проти політичного.

ОСЬ ТАКИМИ ГАРМАТАМИ ЗДОБУВАНО МЕСИНУ. — Сицилійська воєнна кампанія скінчилась, але легкою вона не була. На образку бачимо тяжку американську гармату і американських гарматчиків, що доїзджають до такого місця, звідки могли обстрілювати Месину, останню німецьку остою в Сицилії, яка вже є в руках Аліянтів.

АЛІЯНТИ БОМБАРДУВАЛИ НІМЕЧЧИНУ З ТРЬОХ ТИСЯЧ ЛІТАКІВ

ЛОНДОН. — Осягнено Аліянтами рекорд у сьогочасній повітряній боротьбі: бомбардовано Німеччину безупинно на протязі 24 годин і то з трьох тисяч британських, американських та канадійських літаків. Те бомбардування обняло теж і німецьку столицю, Берлін, що досі зазнав уже 71 повітряних рейдів. Та спеціяльну увагу звернено тим разом на щось інше. Ото перший раз бомбардавано тайну німецьку фабрику, збудовану в лісах в північно-східній Німеччині, в місцевости Пінеминде. На ту досі нігде не розголошену і нікому невідому фабрику скинено 1,500 тон вибухового матеріялу. Ось та фабрика дуже важна з того боку, що там переводжено наукові досліди, як пізнавати положення літаків при помочі радія. Та ось той рейд не обійшовси теж і без поважних аліянтських втрат. Британці втратили 41 бомберів. Це є їхня друга щодо величини найбільша втрата, бо досі найбільша з них виносила 44 бомбери, що їх втрачено при рейді на Крефельд, дня 21. червня. Американці втратили 36 бомберів. Очевидно, що були втрати в літаках і по німецькому боці, які одначе важко означити. Зате є фотографічні знимки про ту шкоду, яку заподіяно фабрикам, а вона величезна.

ПРОБУЮТЬ „ВІДПЛАЧУВАТИСЬ" . . .

ЛОНДОН.—Нод Британією літало до 50 німецьких літаків, що одначе не заподіяли помітної шкоди, бо видно було, що вони розсипались тільки на те, щоби таким способом викликати в анґлійців враження, що над Анґлією повисла „хмара" ворожих літаків.

АЙЗЕНҐОВЕР ПРО „СПРАВЖНЮ ПЕРЕМОГУ".

ГОЛОВНА АЛІЯНТСЬКА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Ген. Двайт Д. Айзенговер, що проводив війною в Сицилії, радий, що вона вже скінчилась, а заразом гордий, що це була „дійсна перемога", та що аліянтські вояки видали з себе все, що „тільки моглоб видати найкраще військо в світі". Ґенерал ще підкреслив тісну співпрацю між американськими і британськими частинами.

ВОЄННІ ВТРАТИ В СИЦИЛІЇ.

ГОЛОВНА АЛІЯНТСЬКА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Штаб ґен. Айзенговера подав статистичні дати про сицилійську кампанію. Очевидно, що ще тяжко подати точні дані про ворожі втрати, бо це ще не є точно обраховане. Можна сказати одначе з певністю, що до 10. серпня було в руках Аліянтів в Сицилії 135,000 італійських та німецьких полонених, а вбитих і ранених було найменше 32,000. Усе те буде, очевидно побільшене. Аліянтські втрати в вбитих і ранених не перейдуть числа 25,000. Особливо потерпіла Американська Сема Армія в тяжких боях біля Троіни. До цього всього треба ще додати величезні ворожі втрати у воєнному знаряддю.

СОВЄТСЬКІ ВІЙСЬКА ПОСУВАЮТЬСЯ ВПЕРЕД.

ЛОНДОН. — З совєтських звідомлень виходить, що совєтські частини атакують німців в боях за Харків з трьох сторін і всюди заломлюють німецький проти-наступ. Вони заняли Зміїв, що віддалений 21 миль від Харкова, а на заході заняли Опішню, що віддалена 24 милі від Полтави.

ПОКИДАЮТЬ УЖЕ Й ІТАЛІЙСЬКУ ЗЕМЛЮ.

БЕРН (Швайцарія). — Можна вже говорити про боротьбу за Італію, бо ті німецькі частини, що вспіли видістатись з Сицилії й опинились на території Реджіо Калябрія в полудневій Італії, звідтам чимскорійш забираються. Втікає і цивільна людність, бо Аліянти обстрілюють цілу полосу весь час з гармат.

МЕСИНА — ЦІЛА В РУЇНАХ.

КАЇРО. — Очевидці, що оглядали Месину, оповідають, що американські та британські вояки заняті наразі головно тим, щоби нагодувати останки цивільної людности цього бувшого міста. Люди вилазять з нор, бо будинків так якби не було. Ціле місто — одна велика руїна. Водопроводи понищені.

БОЇТЬСЯ „СИЦИЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛИКИ".

БЕРН. — Італійський премієр Бадоліо промовляв через радіо до італійського народу, а в першу чергу до населення Сицилії, взиваючи його, щоби остало вірним „матірному краєви". Має це бути в звязку з тим, що Бадоліо побоюється, що в Сицилії може бути проголошена окрема „сицилійська республика". Промова Бадолія була, як кажуть, „плаксива", подібна до промов маршала Петена в Франції. Говорив на ту саму тему теж і сицилійський 83-літній провідник Орляндо, противник фашизму, відомий з своєї опозиції до президента Вилсона підчас мирових переговорів у Версаю.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Пані Рузвелт в обороні жидів

В одній з своїх останніх нотаток про щоденні переживання і передумування, що їх передає пані Елинор Рузвелт у своїй колюмні п. н. „Мій День", порушила вона справу ратування жидівського народу в Европі. Про неї говорила вона з одним з провідників такої ґрупи, що займається цею справою.

Щодо цього, про що пані Рузвелт пише у своїй колюмні, є така назагал думка, що дуже часто справи, які вона порушує, відбивають те, що є в думках самого американського уряду.

Це до певної міри природне, бо пані Рузвелт веде дуже живу діяльність як громадянка і як така стрічається постійно з різними людьми і установами, а з другого боку є дружиною президента Злучених Держав і живе в Білому Домі, а через те може визнаватись на різних важних проблемах краще інших. І тому, коли вона згадала за жидівську проблему, то можна припускати, що вона стає актуальною, коли іде про її розвязку. А це теж природне, коли брати під увагу, що наближаємось до повалення Гітлера і перемоги Аліянтів.

Не зважаючи на те, що одні кажуть, що є жидівський нарід, а другі, що є тільки жидівська релігійна група, є фактом, пише пані Рузвелт, що переслідування жидів звели їх в останніх роках всюди докупи як одну ґрупу. Далі пише пані Рузвелт, що як в кожного народу, так і між жидами є різні люди: добрі й злі. Та чи вони добрі чи злі — вони витерпіли в Европі більше ніж яка інша ґрупа, а „процентово число вбитих жидів за останні кілька років далеко перевищає втрати, які понесла будь яка з Обєднаних Держав в боях, які зведено у цій війні". Так пише пані Рузвелт і є тої думки, що це належить до „здорового розсудку, щоби світ як цілість запротестував у своїм власнім інтересі проти таких масотих переслідувань, бо „ніхто з нас не буде настільки сильним, щоби встоятись проти доволі сильної ґрупи, що рішилась трактувати нас у подібний спосіб".

Пані Рузвелт не знає певної заради, як спасти жидів в Европі, та як знайти їм притулок, але стверджує, що всі ми будемо гірко терпіти, якщо не возьмемось направляти ось такі великі лиха, що скоїлись.

Те, що написала пані Рузвелт про переслідування і терпіння жидів, є правдиве. І так треба ставитись до справи жидівських переслідувань і того, що робити, щоб їх не було, як це вона пропонує. Та виступаючи проти жидівських переслідувань і мордів націстами, треба одначе дбати теж і про таке, щоби були зліквідовані їм подібні злочинства, як от мордовання мілїонів людей голодом задля політичних цілей, як це було в Україні під Совєтами. Згадуємо за це, бо ось ту справу чомусь збувалось мовчанкою, коли це ділялось, та постійно оминається її й тепер, бож через те злочин не перестав бути злочином, що Совєти стали нашим воєнним союзником. Так є, що жиди хоч мають щастя в нещастю, бо мають не тільки пані Рузвелт, але тисячі визначних голосів за собою, що за ними цілком слушно вломинаються. Віками гнетений і поневолений український нарід такого щастя не має. Та скільки то виграла б моральна сторона нашої цивілізації, коли уже не „цілий світ", але хоч такі визначні та поступові особи як пані Рузвелт знайшли хоч раз нагоду отверто напятнувати теж і совєтські морди, включно з мордами мілїонів українських людей голодом, штучно викликаним для політичних розрахунків. Бож у „новому" світі не повинно бути місця не тільки для гітлерівських мордів, але й для всяких інших, їм подібних.

"Задні колеса" Німеччини

Інтересні вісти призбирав у Лондоні Джофрі Парсонс, кореспондент нюйорської Геральд-Трибюн у підготові Німеччини для вицофання з теперішних воєнних позицій і видержання аж до можливого мира на підставі переговорів, а не здачі. Вісти живо доторкають долі українців, хоч про них в кореспонденції нема згадки. Хто знає положення у Східній Европі, самий може робити висновки із новинок, поданих Парсонсом. Новинки такі:

Уже перед роком націстівський уряд пізнав, що війни не виграє, отже почав приготовляти пляни для вратування Великої Німеччини, колиб прийшло до застою у війні і мирових переговорів. Ці вісти оперті на документах, які наспіли до Лондону із самої Німеччини та з інших країв.

Із знаною німецькою докладністю націсти почали ще останньої зими перекидати населення між тими границями, які вони тепер заняли, щоби приготовити місце для Великої Німеччини. Колиб так прийшло до мира на підставі переговорів, вони вже малиб готову державу, зорганізовану і розбудовану так, щоб світ міг приняти її як конечність. Пересування населення відбувається дальше. Теж і розбудова держави приготовляється теж.

Коли брати під увагу території, що їх тепер Німеччина мілітарно заняла, пляни Великої Німеччини не є пересадні. І так, із західних земель Німеччина приготовляє затримання лише Альзації й Льотаринґії від Франції, а Шлєзвік-Ґольштайну від Данії. Зате інакше виглядає границя закроєна на Сході. Є це лінія, яку підготовив Рібентроп на конференції з Молотовом у Москві після поділу Польщі в 1939 році. Тоді був плян затримати незалежну Польщу, але в менших границях, іменно на лопуднево-центральних землях Польщі. Булаб це Польща величини ледви одної пятої частини Польщі сперед воєнних часів. Це вказує, що Німеччина призналаб Росії стратегічні лінії, щоб її приборкати.

Головними жертвами цих плянів булаб Чехо-Словаччина, Польща й Австралія. На підставі плянів Рібентропа-Молотова Німеччині припалаб ціла Чехія, без Словаччини, ціла Австрія і дві треті Польщі.

Для виконання такого пляну Німеччина почала робити підготову в той спосіб, що ще в листопаді почала переносити польське населення з околиць Білостоку, на південь від Східної Пруссії, а також із околиць Люблина, ще дальше на південь. Поляків, здорових та сильних тілом почали насильно брати на роботу до Німеччини. Старших мужчин, жінок та дітей, почали переносити до центральної Польщі, доки не завважили, що там уже повно населення. Там іменно помістили вони 352 осіб на квадратовій милі простору, де перше було лише 233 особи.

Показалося, що це вже було перенаселення і не відповідало теоріям німецького ґеографічного експерта Гавсгофера. Щоби знову не переносити поляків в інші околиці та не викликувати нового невдоволення, німці придумали інший плян ослаблення поляків. Мужчини, що перейшли 50 рік життя, а також жінки й діти, підпали масовому винищенню. Їх замикали до окремих ґазових кімнат і видушувано при помочи ґазу.

Тих німців, що їх поселено на пограничній польсько-німецькій смузі, німецька влада постягала не з самої Німеччини, але з сусідних країв, а це з Балтійських держав, з Басарабії та з України. Їх попереносили німці ще в часах перед вибухом німецько-російської війни і тоді ця справа була голосна. Тепер Німеччина має вже всіх національно-приналежних німців зібраних разом і вони творять підставу національно - сильної Великої Німеччини.

У цих відомостях, поданих Парсонсом нічого не згадується про долю Галичини, яку Німеччина анектувала в цілости, як колишню австрійську провінцію, безпосередно після її окупації в німецько-російській війні. Одначе, коли східні границі Німеччини малиб покриватися з тими, які Рібентроп підготовив разом із Сталіном, тоді ця границя перетягалаб колишню австрійську провінцію Галичину поперек рікою Сян і дійшлаб до Карпат. А там уже границя йшлаб на Карпатську Україну, про долю котрої теж нічого не згадує Парсонс, хоч згадує про Словакію, яку Німеччина полишає поза своїми границями та поза властивою Чехією, котру вона малаб анектувати.

Проф. Микола Чубатий.

АТЛЯНТІЙСЬКИЙ ЧАРТЕР ТА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Чи безвартісний свисток паперу?

Атлянтійський Чартер, ця карта свободи і заповідь нового, кращого, повоєнного світа, зазнав в останніх місяцях сильних моральних ударів. Склалося на це багато обставин. В першу чергу нерідко цинічне пояснювання значіння самого Чартеру деякими союзними колами, що стали накручувати його зміст до своїх інтересів. В першу чергу Росія, що теж підписала Атлянтійський Чартер, стала викладати його значіння в той спосіб, що на підставі Атлянтійського Чартеру вона має право завоювати Литву, Лотву, Естонію, Західну Україну та Західну Білорусь. Має право вкусити трохи Фінляндію, а все це проти волі заінтересованих народів. Словом Атлянтійський Чартер давав би їй можність завоювати поважну частину Европи, як в часи найзвичайнішого добичництва старих реакційних часів. Пояснюється це ніби то потребою дістати кращі стратеґічні границі, хоч смішно є думати, щоби по поконанні Німеччини хтонебудь в Европі міг Росії загрожувати. Бож новий порядок свобідного світа має бути збудований не на нових війнах, ні на стратеґічних границях, але на справедливости, волі народів, а тим чином на усуненні причини воєн з міжнародного життя.

Майже таке саме пояснення Атлянтійського Чартеру виходило теж з польського боку. Урядові польські сфери та громадянські польські кола по тім боці воєнного фронту пояснюють собі Атлянтійський Чартер як ненарушимість границь довоєнної Польщі, хоч Чартер виразно говорить, що зміна границь є допускаєма на бажання більшости населення країни. Ніхто хіба з поляків, включно з войовничим журналістом, полк. Матушевським, не сумнівається, яка є воля більшости населення Західної України та Білоруси, а проте сотками меморіялів засипують американські поляки Білий Дім, в яких просять та домагаються нехтувати Атлянтійський Чартер, коли йде про українців.

До захитання кредиту Атлянтійського Чартеру причинилася теж відома дискусія в англійськім парляменті в звязку з інтерпеляцією з боку послів лейбуристів, чи Атлянтійський Чартер не потребує часом ратифікації парляменту. Подібні голоси появлялись теж і в американськім конґресі. В звязку з такими інтерпеляціями британський премієр Чорчил відповів, що Атлянтійський Чартер не потребує ратифікації, бо це не є формальний трактат, а тільки декларація, що вказує головні напрямні аліянтської політики по війні. Чорчил не заперечив ваги Атлянтійського Чартеру, а тільки підкреслив його інший формальний характер з боку міжнароднього права. Але й це дало притоку декому пояснити, що Атлянтійський Чартер — це безвартісний документ. Висловом такої опінії став теж і старий анґлійський писатель Бернард Шов, відомий все зі свого саркастичного підходу до міжнародних діячів, що заявив, що Атлянтійський Чартер не варта навіть того паперу, на якім він написаний.

Моральні шкоди з підкопання вартости Атлянтійського Чартеру.

Ніхто хіба не сумнівається, що ці всі підкопи Атлянтійського Чартеру, добровільні та мимовільні, мають погані наслідки, коли іде про мораль громадянства союзних держав. Атлянтійський Чартер побіч звісного сформолування Чотирьох Свобід, повоєнного світа през. Рузвелтом, це наділі одинокі документи, що зясовують моральну сторону війни Аліянтів проти диктаторських режимів в Европі — націзму, фашизму та ніппонізму на сході Азії. Немає тої моральної підстави, війна Аліянтів з державами Осі моглаб виглядати на війну імперіялізмів без ідейного підкладу. А якби тоді було з моралю громадянства, зокрема з моралю вояка в аліянтських арміях? Ідучи у бій проти гнобителів цілого людства, часто навіть добровільно, без примусового затягнення в армію, американський моряк, маринар, чи канадійський доброволець вояк знає, що йде боротися за ідею, за старі традиції американської свободи, за англьосаський підхід до волі людини. Та підкопи під Атлянтійський Чартер можуть підірвати цю віру і захитати мораль вояка.

Президент Рузвелт розвіває всякі сумніви що до Атлянтійського Чартеру.

Мабуть мало хто з українців сумнівається в дійсну вартість Атлянтійського Чартеру, дарма, що довкола дійсність втискала в його душу зерно зневіри. Американські українці все вірили не тільки в ідеалізм прибраної своєї американської батьківщини, але теж вірили в історичне призначення теперішного керманича могутньої північно-американської федерації — Злучених Держав Америки, бо це була віра в якусь справедливість на світі. Ця віра американських українців найшла своє повне оправдання в заяві президента Рузвелта, що її він зложив у дволітні роковини списання Атлянтійського Чартеру, в дні 14. серпня ц. р.

Заява президента Рузвелта тим більше знаменна, що зложена вона серед двох дуже замітних обставин. Перше, зложена вона тоді, коли велика таємниця, якесь невідоме окутує Росію у її відношенні до повоєнної політики в Европі. Ця непевність стає тривожити вже публичну опінію американського світа, що видно з голосів американської преси. Ця непевність викликана сумнівом, чи Росія дійсно хоче, як союзні держави, упорядкування Европи на засадах свободи людини та народів, чи на засадах російської переваги над життям мало не десятки народів середущо-східної Европи, а теж і самої Німеччини. А якби так сталось, то защо тоді проливав би кров світ демократії?

Друга обставина, що надає ваги заяві президента Рузвелта це та, що заява видана перед американсько-британськими нарадами в Канаді. Заява през. Рузвелта немов виясняє, що означав та нині означає Атлянтійський Чартер для президента Америки та для Британського Камонвелт. Це — мовляв — справа ясна. Як так, то щож таке сказав президент Рузвелт в справі Атлянтійського Чартеру? Свою заяву в справі розуміння Атлянтійського Чартеру зложив президент знагоди роковин двох політичних актів: осьмиліття діяння в Америці закону про суспільну забезпеку (Сошіел Секюріті Ект) та дворічча списання Атлянтійського Чартеру. Президент підкреслив, що стоїмо на порозі важних воєнних подій. Нині сказав він — в другі роковини підписання Атлянтійського Чартеру, я хочу зокрема **підкреслити дві його цілі та дві засади, на яких ми будуємо надію про кращий світ у майбутности. Перша річ, це респект для права кожного народу вибирати собі форму правління, під яким хоче він жити.** Коли Атлянтійський Чартер був перший раз підписаний, були тоді такі, що говорили, немов такий осяг є неможливий. Та **тепер, нині, коли сили визвольні машируть наперед, право самовизначення стало тепер більше ніж дійсністю.** Друга річ, це співпраця народів закроєна на світові розміри, її предметом є безпека для всіх, поправлений рівень життя світа праці, економічна допомога та суспільне забезпечення.

Це якось так зложилося — говорив президент — що нинішні роковини збіглися з роковинами 1935 року, відколи зачав діяти наш власний американський закон про суспільну забезпеку. Цей добродійний закон дав початок, щоб усунути страх від голоду.

А дальше говорив президент: Ми тепер ведемо бій. Ми боремося по боці союзних народів, а кожний з них підписався на ті цілі та засади Атлянтійського Чартеру.

Тепер стоїмо на передодні великих зворотних подій у війні. Ми рішені добути повну перемогу над нашими ворогами і визнаємо це за факт, що нашими ворогами є не тільки Німеччина, Італія та Японія, але ними є всі сили поневолення, нетолеранції, непевности, несправедливости, які спиняють похід цивілізації наперед.

Що нового у заяві президента Рузвелта?

Стисло беручи, заява през. Рузвелта оперта вповні на існуючім Атлянтійськім Чартері, але вона вносить дуже багато нового через це, що розвіває всі сумніви помилкових та натяганих вияснювань Атлянтійського Чартеру. Перший раз виразно впали ці слова, за якими тужив кожен американський українець, а це слово про **самовизначення народів.** Атлянтійський Чартер говорив теж про це, але неясно. І тому натягали його розуміння. Нині немає вже сумнівів, що президент Рузвелт [illegible]ку свого великого попередника — президента Вилсона.

Я вже нераз підкреслював, що американська наука Вилсона про право кожного народу бути господарем на власній землі стала правдивою євангелією для українців в Европі. Українські земляки в Америці невсилі вдуматися, як кожен українець в Европі від найбільше освіченого інтеліґента до простого селянина чи робітника, вірив і нині вірить, що тільки право самовизначення народів принесе Україні волю та спокій у Европі. Ми стрічалися вже й недавно за морем зі сумнівами навіть в українській пресі, чи плебісцит, який є нічим другим, а тільки технічним засобом примінити право самовизначення народів, є потрібний. Ми відкидали такі сумніви, як незгідні з американізмом та з правдивою демократією. Справедливо переведений плебісцит цеж найкраща форма демократичного вислову волі народу. Тому, я переконаний, що з правдивою вдячністю та полекшою приймуть українці по всьому світі вияснення президента Рузвелта. Воно в силі сердечними узлами звязати гноблений український нарід в Европі з великим президентом та з Америкою так, як перед двацять пяти літами звязалися українські люди сердечною лучністю з президентом Вилсоном за його нову євангелію політичної волі народів.

Заява президента Рузвелта містить ще щось нового, хоч її це випливало з самого Атлянтійського Чартеру, чесно пояснюваного. Це заява, що Америка бореться не тільки проти Німеччини, Італії та Японії, але теж проти всякого гнету на світі, проти всякої несправедливости. Що під тим розуміти, не треба бути великим політиком. През. Рузвелт виразно та не закриваючи в бавовну заявив, що Америка не думає кровю своїх синів та своїм майном допомогати, щоб одну націстичну неволю заступити другою. Одно чужинецьке панування заступити другим чужинецьким пануванням проти волі населення та проти всякої справедливости. Чи можна що краще сказави? Тай чи ще нині можна мати сумнів, що Атлянтійський Чартер це історичний документ великанської ваги, як дороговказ для організації повоєнного кращого, свобідного світа?

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

22)

Тому то Бенедьо спішив до Борислава, щоби винайти собі хату, поки ще наплине багато робучого люду та позамикає всі закамарки. Але йому треба було наймити хату на довший час, хоч на місяць; найти таку хату було трудніше, бо в Бориславі найбільша часть усяких нір наймається перепливаючому людові на одну ніч, — це й найліпше виплачується власникам.

Але немало здивувався Бенедьо, коли, вийшовши за місто, побачив, що як далеко тяглася дорога, всюди по ній мріли купки ріпників, звільна поступаючи серед туманів пороху. Ті не ждали кінця „хвали Божої", а спішать, щоби залучити деяку роботу. Хліб видко у кожного в брудній полотняній торбі; у деяких з торби висувалися зелені пера молодої цибулі. Бенедьо зразу обминав ті купки і йшов сам. Але далі йому зробилося нудно і прикро йти самому. Сонце жарило запеклу вже і потріскану землю. Хоч уже незадовго травень кінчився, то збіжжя на полі ще нічим того не показувало. Вівси, ледве зійшовши, завяли без дощу і покулилися при землі. Озиме жито піднялося трохи від землі, але, очевидячки, заклякало на пні і не колосилося, хоч саме на те була пора. Ярина ніяка ані бульба ще й не сходила; зашкарлупіла й висушена сонцем на кілька цалів вглиб земля не давала посадженому насінню ніякої вогкости. Сум забирав, коли було глянути на поле. Лиш одна кропива та гірчиця, підхопившися завчасу й пустивши глибше в землю свій веретенистий корінь, буяли та розросталися. А сонце все пекло і жарило; хмари, мов дрочачись з бідними ріпниками, все надвечір збиралися на небі, а опісля, не пустивши й краплі дощу, розпливалися проти ночі. По селах, через котрі проходили ріпники, стрічалися люди, самі сумні та чорні, мов земля. Не чути було звичайних недільних сміхів та жартів по вигонах. Старші ґазди гляділи то на поле, то на небо мов з яким докором, а опісля безрадно в розпуці опускали руки. А Бенедьо, ввесь облитий потом і присілий порохом, також з важкими думами в серці, минав ті бідні села, що примирали тепер з голоду на переднівку і ждали ще страшнішого переднівку на будуче.

— Обернися, Господи, ласкою своєю на мир християнський! — долітали до Бенедя важкі молитви селян майже з кожного обійстя. А небо гляділо на них аж полове, сонце пекло, мов наняте, а хмари, худі, біляві та прозірчасті, ліниво волоклися з заходу.

Прикро й нудно зробилося Бенедьові йти самому серед тої мізерії. Він прилучився до одної громадки ріпників.

— А куди Бог провадить? — питали вони Бенедя по звичайних привітаннях.

— Туди, куди й вас, — відповів Бенедьо.

— Ну, але ви не до ям?

— Та ні, я муляр.

— То, може, де буде що нового мурувати́ся?

— А так, я вже наймлений. Тут ось той... Гаммершляг буде мурувати новий... — Бенедьо запнувся. Він не вірив у Леонів паровий млин і вперед, але тепер, бесідуючи з ріпниками, почув мимоволі, що сказав би велику нісенітницю, колиб їм повів про паровий млин.

— ...нову нафтарню, — докінчив він.

— Ну, то Богу дякувати, що буде хоч трохи якої нової роботи, — сказав один ріпник. — Чень і чоловік там деяк притулиться.

— Або що, при ямах нема роботи? — спитав Бенедьо.

— Ей, чому не було би, — відповів ріпник і махнув рукою. — Та що з того, коли платять так, що й вижити годі. Адіть, що народу йде, але того, що тут видите, то де, хіба яка сота часть! Переднівок тяжкий, а ще й тепер, адіть, кара Божа! Май, а пече так, як у жнива, дощу нема, гадаєте, що не буде голод?... Ну, то деж нарід дінеться? Хто ще трохи чує в собі сили, то пхається сюди, щоби щось заробити. Ну, а для промисловців це празник. Робітника прибуло, зараз плати врівають. Достотно: роби за стільки, а не схочеш ти, зараз десять на твоє місце чекає. Та й гадаєте, що не чекає? Там як вийдете рано на вулицю, як поглянете: що трави-зілля, стільки народу за роботою. Та з половину понаймають, а решта або вертає додому голіруч, або отак переваляється день. Десь води принесе, дров врубає, абощо, аби кусник хліба або ложку страви дістати. Та й така біда в нашім Бориславі.

Всі ріпники, що йшли при купі, розгомонилися. Оповідання їх товариша про бориславську біду діткнуло всіх боляче. Кожний найшов щось докинути, і перед Бенедьом нараз стала страшна картина людської нужди і притиску. Він віддавна привик був слухати, що в Бориславі робота небезпечна, але зате платиться дуже добре. Правда, нужденний вид ріпників, що сотками сиділи щонеділі коло дрогобицької церкви, казав йому догадуватися, що воно щось трохи не так з тим добрим зарібком, але ніколи він не мав нагоди докладно про те вивідатися. Аж тепер нараз оповідання ріпників розкрило перед ним усю правду. Страшне, безвідрадне положення такої величезної купи народу вдарило його так сильно, що він ішов, мов оглушений, і ні про що інше не міг і подумати.

(Дальше буде)

Нові способи одягання й харчування війська

Теперішня, справді світова, війна ведеться у ріжних підсонях, на ріжних теренах, у ріжноманітних обставинах, всілякими новими, дотепер нечуваними способами. Через те годі втримувати в армії ту одностайність, яка була характеристичною ціхою майже всіх військ у попередних війнах. Інакше треба одягати вояка, що обороняє холодних верхів острова Атту біля Аляски, а інакше того, що бореться в розпарених джунґлях Бурми чи на полях Сицилії. Цілий штаб знавців і специялістів приготовляє одежу, лаштунок і харчі для вояків Дядька Сема залежно від того, куди їх закинула доля і наказ команди.

За вказівками тих знавців відкинено всі старі, освячені традицією приписи і звички, коли тільки вони показались непридатними для успішного ведення модерної війни. Наслідком того американський вояк у бойовому лаштунку став навіть на вигляд цілком неподібним до свого старшого з минулої війни. За те його боездатність значно збільшилась.

На чолі Відділу Дослідів і розбудови Армії Злучених Держав, який керує модерним постачанням збройних сил Америки, стоїть полковник Джордж Ф. Доріот, бувший фабрикант і колишній голова промислово - торговельного факультету при Гарвардському Університеті. Його штаб складається з знавців, що основно знають всі детайлі продукції взуття, одягу, консервів, сушених харчів, хемікалів і всякого роду „лестикс", що заступають ґуму, дерево й металі. Ті знавці винайшли або пристосували для вжитку армії нові роди черевиків і чобіт, леґеньку одежу, непромакальні плащі і шатра, легкі апарати для відвушивлення, нові роди сушених харчів, дезинфекційні прилади й ліки та багато інших новин у военному лаштунку модерного бійця.

Прикладом цієї „орґанізованої винахідчивости" може бути „джунґлевий чобіт". В перших місяцях війни показалось, що звичайні черевики й чоботи вояків дуже швидко нищаться у мокрих джунґлях. Цвяшки ржавіли, кілки й дратва вигнивала, а шкіра швидко розмакала і розлазилась. Знавці від шевства й матеріялів взялись негайно до праці і незабаром почалась масова продукція „джунґлевих чобіт", що мають підбиття й халяви з грубого непромакального полотна, підошви з ґуми з поперечками, щоб не ховзались та вкладки з тканини, щоб нога спочивала вигідно і не пріла, Шнурівки при цих чоботях зроблені з найлону, який не засихає і не розмакається. Такі шнуровані чоботи на два фунти легчі від шкіряних, та пять разів триваліші.

На підставі медичної статистики і після дослідів переведених при помочі деревляних і живих моделів, знавці встановили спеціяльний крій штанів для війська у тропічному кліматі. Ті штани уведено замісць коротких штанців, що залишали ґолі коліна. Показалось, іменно, що багато вояків діставали тропічні чиряки саме в околиці колін, де всілякі насікомі могли їх кусати, а крім того хорували на малярію, після укушення зараженими комарями. В розпалених тенках короткі штанці не охороняли жовнірів від попечень. Тому штанці заступлено широкими, легкими шараварами.

Спідне білля в американській армії на фронтах вже не є біле. Відкрито, що ворожі летунські розвідчики пізнавали, де концентровані більші відділи війська по розвішеному випраному біллю. Тепер спідні сорочки, підштанці, скарпетки а навіть хустинки до носа колірові, так що їх з літаків не видно.

При виробі непромакальних плащів і нагорток вживають тепер не ґуми, а гнучкого кавчуку. Через те плащі легчі на два фунти. А нагортки зроблені так, що дві з них можна зіщепити разом у невеличке шатро на дві особи, при чому частина їх зачинається так, що в шатрі є непромакальна підлога. З такого самого матеріялу виробляють міхурі, що помагають жовнірам перепливати ріки, покривала на рушниці й ручні скорострілі, щоб не замачались при переході рік чи при висіданні на морському березі, та мішочки на харчі.

У харчевій ділянці теж уведено всілякі новини. Для війська, що оперує в горах, приготовано пакунки з харчами, по 12 фунтів кожний, з їдою для чотирьох людей на три дні, себто один фунт харчів на людину на день. Все це сконцентровані консерви, які треба розварити або розпустити у воді і тоді жовнір може вдоволяюче наїстись три рази на день. Він дістане зупу, мучні страви, мясо, ярину, овочі, каву і солодку закуску. Пакунки з харчами запечатані так, що їх можна скидувати парашутами з літаків. Вони можуть лежати днями у воді або цілий місяць на морозі й це їм не шкодить.

Сушені харчі є одним з найбільших досягнень Корпусу Постачання Злучених Держав. Цього року збройні сили Америки вжиють 200,000 тон сушу всілякого роду. Вода, яку випаровано з тих харчів, важила біля одного міліона тон, так, що для їх перевезення у невисушеному стані треба би було 120 кораблів, кожний з ладунком 10,000 тон. Так як є, вистарчить 20 кораблів. Між сушеними, чи там „відводненими", харчами, що їх вживає армія, є молоко, яйця, сир, ярина, зупи і порошки для приладжування напитків.

Нове військове мило включає складники, що роблять його свого роду „аптикою". Воно добре для прання, миття, голення, помагає на опалення сонцем, злагіднює укушення комах, охороняє від деяких укушень, а крім того має присмак цукорків, так що його можна вживати як пасти до зубів. Крім того жовніри мають зі собою піґулки, які дезинфектують кожну воду і роблять її придатною до пиття. В маленьких бляшанках жовнірі мають плин, який випущений на повітря перемінюється негайно в ґаз, від якого зараз же гинуть всі мухи в кімнаті, бараку чи шатрі.

Для боротьби з докучливою навалою вошей, які не тільки не дають спати, але теж розносять тиф, модерні вояки мають окремі дуже зручні прилади. Є це мішки, підшиті кавчуковою болоною, з невеликою кишенею на дні. В цю кишеню кладеться пляжечку з плинною отруєю, що є сполукою метилю і брому. В мішок два або три вояки кладуть всю свою одежу і завязують її цупко. Після того роздушується кишеню з пляшечкою, отруя перемінюється у ґаз і за кілька хвилин воші і гниди гинуть. Такі мішки для відвушивлювання находяться при кожній сотні чи батерії та на кожному перевязочному пункті.

З інших родів лаштунку найбільш помітним є новий американський шелом. Він лекший, твердший і накладається на менший шелом з пластичної маси. Цей спідній шелом носить самий для охорони від сонця. Металевий накладається в бою. Вони обидва сперті на підкладках, які допасовується до голови так, що між шеломом і головою проходить повітря. Це уладження не нагріває голови Крім того металевого шелому можна вживати як ведра на воду.

Манєрки (полеві пляшки) на воду зроблені теж з целюльозної маси. Вони не дзеленькотять тоді, як потрібна тиша, не розбиваються і не гнуться. Холодна вода в них довго остає холодна, гаряча кава чи чай не стигнуть, ані не печуть рук так, як у металевих манєрках.

Багато винаходів, пристосованих для війни, будуть вжиточні і в мирний час. Вони поширяться по цілому світі, тому що Обєднані Держави обмінюються своїми досвідами й винаходами, так що досягнення кожної з них стають спільним майном всіх.

Загальна Рада — ФЛІС.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ПРОТИДІЛАТИ ПРОТИ-УКРАЇНСЬКІЙ ПРОПАҐАНДІ — ЦЕ ОБОВЯЗОК НАС УСІХ.

Залучаю для евентуального вжитку редакції число „Ди Йонґставн Виндикейтор" з 15. серпня, в якому є моя коротка відповідь Волтерови Липменови на його статтю про те, що „Польща находиться між Росією та Німеччиною", в якій звертаю увагу на Україну що є між Польщею і Росією як і на те, що Україна повинна стати самостійною державою, окремою від Росії й Польщі. При тій нагоді хотів би я написати кілька слів до нашого громадянства.

Не звертаючи уваги на те, чи маємо свої пресові бюра чи комітети для оборони українського імени й права українського народу на вільне життя, нам усім треба дбати, принаймні у своїх місцевостях, щоби відпирати проти-українську пропаґанду. Це дуже важна справа, бо при тій нагоді можемо передавати правду про український визвольний рух. Тепер повно всілякої пропаґанди, а такої, щоб обстоювала самостійну Україну нема. Але зате є повно протиукраїнської пропаґанди, себто такої, що представляє, що український нарід нібито своєї самостійности не видвигає й її не домагається. Ось таку писанину, російську, польську, большевицьку, чи яку іншу, можна використовувати на те, щоби подавати більше фактів про українську державність. Американські ґазети, якщо поміщують одне, то дають звичайно місце й на відповідь, чи вияснення, якщо вони річеві й написані в приличнім тоні. Поміщують вони часом і такі бесіди як от адв. Малицького з Клівленду, що була поміщена в клівлендській пресі, а про що ми мали нагоду читати в Свободі. Це теж дуже добре. До цього додам, що добре булоб навіть використовувати деякі статті в Свободі, а переклавши з них найважніші арґументи на анґлійську мову, використовувати їх в американській пресі.

Нема нам у тій роботі чого боятись, бо ми стоїмо за правду, за слушну справу. Я певен, що й такий Липман розумів би краще українську справу, якби так почув, як її розуміють та відчувають от хочби американські українці. Те, що сказав тепер президент Рузвелт про Атлянтійський Чартер, дає нам усім добру нагоду пристосувати те до України і до українського народу. І в такий спосіб ставити цю справу перед американським громадянством і так представляти її в американській пресі.

Тільки не ждім, щоб це хтось за нас зробив. Робім самі!

о. С. Мусійчук,
Йонґставн, О.

415 БІЛІОНІВ ВИДАТКІВ НА ВІЙНУ

Наперед про самий „біліон". Так американці означають те, що в Европі називають міліярдом. А міліярд це тисяча міліонів. У письмі ми зазначуємо його як 1,000,000,000. Життя людини не вистарчає, щоб нарахувати міліярд одиниць. Треба чотири ґенерації на обчислення міліярда. Донедавна це видатки американського скарбу не перевищали суму біліона долярів. А ось у місяцю липню 1943 видатки на саму війну в Злучених Державах дійшли до суми шість і пів біліона, в цифрах 6,500,000,144 дол. Найшлися люди, що зробили закид федеральному урядови, чому цей видаток в липні був на пів біліона менший ніж був у червні нашого року. Бо зменшення видатку значить зменшення военної продукції.

Одначе, коли оголошено видатки за липень, того самого дня публика теж перечитала побоювання Роберта Дутона, голови конґресової комісії способів, чи населення зможе покрити з податків видатки обраховані на покриття военних коштів, а ці податки мають принести 12,000,000 дол.

При цій нагоді почали обраховувати загальні кошти війни і дорахувалися. Департамент торговлі обчислив, що до кінця червня 1943 р. самі лише аліянтські держави видали 300,000,000 дол. Коли рахувати, що держави Осі видали своїми грішми на війну в вартости 115,000,000 американських дол., то вийде, що загалом теперішня війна коштує 415 біліонів дол.

Економісти тим разом перерахувалися. Вони думали, що тоталітарні держави можуть дістати від населення тільки готових продуктів, кілько потрібно, а лише малу решту заплатити позичкою. Тимчасом навіть Росія накладає военні позички, а при помочи льотерії сплачує відсотки. Таксамо Німеччина позичила багато від банків і платила добрі відсотки.

Японія вхопилася іншої системи. Вона позичила гроші від банків, а потім сплачувала їх частинно при помочи інфляції. Тепер пробує Японія стабілізувати ціни й розділ продуктів, щоби мати докладний перегляд фінансів, а зате приневолює своїх громадян до ощадностей, інакше банки не малиб грошей. Примусову ощадність завела Німеччина, тепер Англія. Там теж заведено ще засаду, що кожен мусить платити без належного опусту для вдержання родини, але зате податковець дістає обіцянку, що йому звернуть по війні надвишку податку. Подібну систему сплачування надвишки плянують тепер у Злучених Державах.

УКРАЇНСЬКІ „ДЕСЯТНИКИ" В ГАЛИЧИНІ.

ЦІРІХ (Швайцарія) (ОНА). — Німецька преса доносить, що для того аби видістати з Галичини якнайбільшу кількість хліба, німці назначили там українських десятників. Кождий десятник має нагляд над десятьма господарствами і повинен старатися, щоби ці господарства зібрали й віддали німцям якнайбільше хліба.

Німецькі газети подають, що в давнім станіславіськім воевідстві назначено девять тисяч українських десятників. Вони повинні наглядати за тим, щоби селяни на час орали, щоби в відповідну пору засівали поле, щоби на час сапали кукурудзи, та щоби не стягалися з жнивами. Хто не виконував свого обовязку і саботував продукцію збіжжа, того німці строго карають.

НІМЦІ ГРОМИЛИ ГАЛИЦЬКИХ ЖИДІВ.

ЖЕНЕВА (Швайцарія), (ОНА). — З Будапешту повідомляють, що німецька окупаційна влада в Галичині уладжувала жидівські погроми. Організувала їх під час жидівських свят. Погроми відбувалися в Городенці, Косові, Заболотові, Кутах і в Снятині. Кого не вбили погромщики, того німці відіслали в концентраційні табори.

На основі поданих з Будапешту інформацій є причини вірити, що німецька влада в Галичині казала кого погромщики мають вбивати, а кого ні, бо вони вбивали виключно старців, жінок і дітей, а здорових, дорослих жидів лишали в спокою. Їх опісля арештовано й післано до праці при будові німецьких фортифікацій. Робітничі жидівські табори находяться в Тернополі, Дрогобичі, Станиславові, Бохні й у Львові.

Галицькі втікачі на Мадярщині оповідають, що наслідком організованих німцями жидівських погромів, галицькі міста і місточка майже цілком опустіли. Жидівські квартали ограбовано й спалено, а як не спалено, то вони стоять пусткою.

ЧИСТКА ПО СТРІЛЯНИНІ.—Ця знимка знята в Сицилії. Бачимо американських вояків, як вичищують дуло гармати, яка обстрілювала довший час ворожі позиції.

В. Королів-Старий.

ФРАҐМЕНТ СПОГАДІВ ПРО ТОБІЛЕВИЧА-САДОВСЬКОГО

(3)

Та ніколи не бачив я Садовського таким смутним, як це було на еміґрації, коли в нього була тільки одна мрія, яку він не раз висловлював словами козацької думи: хоч перед смертю визволитись знову

Нa тихії води, на ясні зорі,
У край веселий, у мир хрещений".

І, як ті бранці-запорожці, що довго сиділи по каторгах „в неволі бусурменській", живучи виключно в світі власних мрій, що були їм паліятивом правдивого життя, — сидів і Садовський „на ріках Вавилонських" немов із завязаними очима. При великому числі знайомих межи чехами, що були його приятелями ще в Києві, коли для них він так артистично виставив „Продану Наречену", — він уникав товариства. Не ходив до театрів, до кіна, до музеїв, не робив так поширених там „вилетів" до празьких околиць. Бувши в Празі, він перебував мов символ національного горя, в огидній еміґрантській їдальні — „Українська Хата", як „поверженний кумир"..

Він, що не міг у Києві відбитись від „поклонників" та адораторів, — на „Козім намєсті" в Празі здебільшого сидів самітний біля брудного вікна й дивився на маленьку безбарвну площу. Часами писав, часами щось коротко відповідав землякам, котрі часто навіть не знали, з ким — власне — вони говорять.

Одного разу я забіг до „Української Хати" в обідню пору. Садовський того дня мав кудись поспішати, а тому, як повз нашого столу проходила панна-кельнерка, чемно попросив:

— Прошу, панночко, обід швидше, бо я сьогодня не маю часу.

— Я теж не маю часу й сьогодня, й учора, й кожного дня! — була роздратована відповідь...

У всій постаті Миколи Садовського була така знищеність, що прикро було дивитися.

— Ходім, Миколо Садовський, ну їх к черту з їхніми „пожарськими котлєтами" — пропонував я.

— Куди?... Хіба не скрізь мені буде однаково?

Але помилився б той, хто думав би, що Садовський з природи був такий „кроткий, як голуб" і не реаґував на явища, що його зачіпали. Як він умів любити з повного серця, так і вмів гніватись „до морд обою".

Якось у Москві, куди приїхала укр. трупа Садовського ще за царських часів, робітники на сцені вирішили вчинити „хахлам забастовку" саме в мент, коли вже саля почала наповнюватись глядачами. В убіральню до Миколи Садовського влетів переляканий помічник режисера:

— Біда! Робітники відмовляються ставити сцену й вимагають негайної „прибавки" (підвишки).

— Я-ак? — загремів Садовський, зіскакуючи зі стільця, мов підкинений оружиною. — Хто? Де? — й вибіг на сцену, підтягаючи ще незаочкуровані штани.

Робітники стояли гуртом в задиркуватій поставі.

— Хто хоче підвишки? з місця запитав Микола Садовський.

— Да всє хатім! Інач — не работаєм! — загула громада.

— Добре! — перервав Садовський. — Алеж, хто саме хоче „прибавки"? Ти, борода? — запитав першого. — „Падхаді"!

Москаль не збагнув, у чім річ й наблизився до розлюченого Садовського, який розмахнувся так, що той тільки замелькав ногами за лаштунками.

— „Падхаді следующій"! Гукав Садовський по московськи.

Але „следующого" не знайшлося.

— Геть к чортовій матері! Ми й без вас... поставимо сцену! — й повернув до убіральні, просячи хористів ставити декорацію. Та за хвильку знов зявився помічник режисера, а за його спиною виглядала перелякана „борода".

— Ізвіні, радімий! Ми твой жайся, батюшка. Всьо будет харашо...

А згодом помічник режисера оповідав, що той, хто дістав „прибавку", встав, утерся, сплюнув і сказав:

— Ета, братци, настаящій режисьор... С нім шутіть не магі!...

Садовський не боявся нічого й міг при всіх умовах і всім сказати правду в вічі. Він перший дозволив собі критику проф. Грушевського, коли той стояв на вершку слави, як голова Центральної Ради. Взагаліж колиб Микола Садовський був лише Тобілевич, а не Садовський, то ледві чи дожив би він до 77 років!

Видима річ, Садовський сам добре знав собі ціну. От же, не був це чоловік без амбіції. А тим часом, мав цей громадянин величезне почуття громадської карности, прикмета, що з нею так рідко можна здибатись між нашими інтеліґентами. Запальний, пристрасний, повний вогню, Садовський для шляхетної цілі завжди міг опанувати свої пристрасти, умів підпорядкувати високій справі свої особисті бажання, й тримати на припоні свій темперамент.

Смертельний ворог С. Петлюри, як жураліста, Садовський іде на примирення з Петлюрою борцем. Найзапекліша ворожнеча взагалі буває між братами. І 14 повних років не говорили один з одним два Тобілевичі — Микола Садовський та Панас Саксаганський. Але, коли прийшла велика хвиля, що вся Україна обєдналась в однім спільнім змаганні, — Микола Садовський протяг руку братові.

Він був в найліпшому сенсі слова „громадянин". І в тих далеких досвітках українського театру, коли він проорював перші борозни на незайманій ниві, коли голодний і зганьблений за свою національну працю, з своїми співробітниками пересувався мало не „по шпалах" між рідними містами; і тоді коли йому ласкаво відчиняли двері ліпших московських сцен, де мав би й „сукна й адамашки"; і в багатьох інших випадках його барвистого й довгого життя. І ніколи він

„Не потурчився, й не побусурменився
Для панства великого, для лакомства нещасного".

Коли він повертав на Україну, дехто послав йому навздогін — „зміновіховство", назвав його „жертвою еміґрантської наївности". Справа стояла не так. Бачучи, що Садовський, як Антей, гине без дотику до рідної землі, небіжчик Е. Чикаленко, найближчий його друг, почав намовляти Миколу Садовського поїхати до дому, бож тоді був зручний для того час. Садовський вагався. Е. Чикаленкож, мимо того, гадав, що, колиб Садовському дали змогу грати, він мігби реставрувати українське театральне мистецтво, якого національно виховна роля в тих часах моглаб десягти величезного значіння. І саме в цей час Садовському прийшли звідтіль запрошення. А в тих запрошеннях навіть большевики не ризикували йому писати — „Товаришу"!, а писали „Пане"! Отже, не оббивавши порогів советських місій, не жебравши дозволів, не даючи жадних обіцянок і не приносячи жадних „покут" чи „каяття", — він поїхав до Харкова, маючи такі привілеї, яких не мали й советські достойники.

Сім літ пробув Садовський — від березня 1926 — на Україні. За цей час там зведено рахунки із всіми „зміновіховцями", однак, як доходили чутки сюди, на Садовського навіть большевики не піднесли своєї крівавої руки, бож очевидно, й вони не рахували його до цієї категорії.

Але цей останній період його життя, очевидно, треба освітлювати пізніше. Тоді довідаємось і про точну дату його смерти (7-го чи 10-го лютого -933. р.) й її причину. Тепер же чужі газети подають, що наш великий артист помер фактично з голоду.

В цьому є своя символіка...

(Кінець).

ХАРЧЕВА КОМІСІЯ ОБЄДНАНИХ ДЕРЖАВ В АРҐЕНТИНІ.

БУЕНОС АЙРЕС, (ОНА). — До Арґентини приїхала аліянтська харчова комісія і буде переговорювати з урядом справу закупна хліба. Політичні експерти в Буенос Айрес гадають, що Обєднані Держави думають робити загальну інвазію европейського континенту і тому прислали до Арґентини комісію закупити для Европи хліба. Кажуть, що німці обдерли окуповані ними краї до гола, і як Аліянти визволять поневолені народи з німецького ярма, то в першу чергу треба буде їх накормити.

В Арґентині є великі запаси хліба, мяса, сира, яринного олію, тощо. Дотепер вона продавала все те англійцям, але кажуть, що як Обєднані Держави займуть Італію, то всі запаси арґентинських харчів буде вислано туди.

Новий арґентинський уряд дуже радий, що Обєднані Держави прислали в Арґентину харчеву комісію, бо він робить заходи дістати в Аліянтів позичку, якої йому відмовлено. Тепер, як Обєднані Держави будуть з Арґентиною торгувати, то може бути, що й позичку їй дадуть.

При цім треба зазначити, що Арґентина є край дуже консервативний, та що тут німці мають ще великі впливи. Тут є велика німецька іміґрація і вона має великий вплив не тільки на внутрішню, але й на закордонну політику Арґентини. Великі землевласники контролюють уряд і відносяться до военних цілей Обєднаних Держав, як не ворожо, то в кожнім разі байдуже. Дехто думає, що новий уряд в Арґентині є прихильний Обєднаним Державам, але це неправда. Сальонова революція ніяких не зробила змін. Одні пани вигнали других і на тім скінчилося. Німецькі аґенти як гуляли в Арґентині, так і гуляють. Новий уряд не хоче вводити ніяких змін і переслідує поступовий рух в такий самий спосіб, як старий.

НІМЦІ КАЖУТЬ ЧЕХАМ ОПУСКАТИ ПРАГУ.

ЛОНДОН, (ОНА). — Чеські кола в Лондоні мають вістку, що німецька окупаційна влада дала чехам приказ опускати Прагу, бо туди мають приїхати німецькі утікачі з збомбардованих Аліянтами німецьких міст. Розуміється, не всі чехи мають з Праги забиратися, але кажуть, що найкращі квартали вже забрано для німців. Наприклад, Вереховка, Бубенец і Летна — де мешкала багатша кляса чехів — вже опорожнюється і її мають заняти німецькі родини. Чехи не мають права забирати річей, бо їх німці відошлють в концентраційні табори.

НІМЕЦЬКИЙ УТІКАЧ ПРОВОКАТОР.

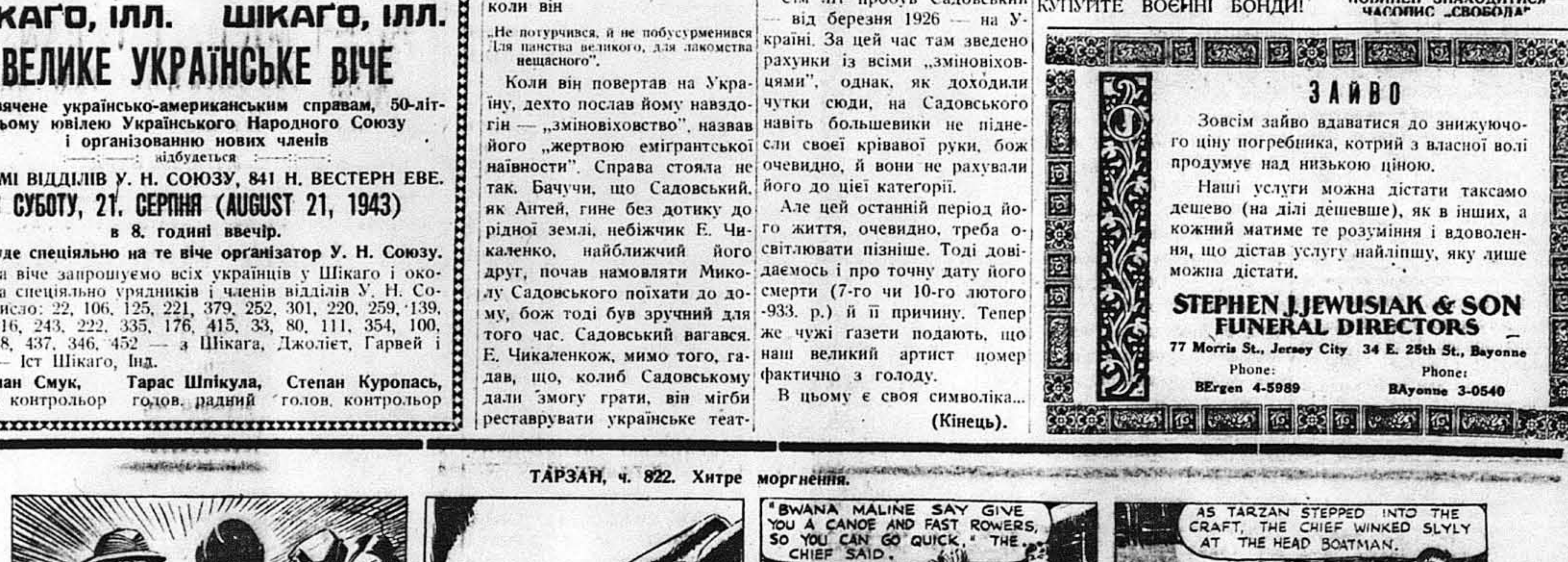
НЮ ЙОРК. — Федеральна Комісія для Комунікацій призн ала, що вона усунула як радіо-анонсера в чужинним відділі на стації ВВНХ Джорджа Брунера на домагання німецького втікача д-ра Генриха Вольфґанґа, котрому ФБІ закидує звязь із німецьким Ґестапом.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ!

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАТИ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ТАРЗАН, ч. 822. Хитре моргнення.

Підчас коли Малін давав прикази своїм наймитам...

...Тарзан прибув до села, через котре перейшов його тайний ворог з Томі і Зілею.

„Бвана Малін каже дати вам човен і скорих веслярів, аби ви могли скоро їхати," сказав начальник.

Як Тарзан сходив до човна, начальник хитро підморгнув до начальника веслярів.